

SECCIONS EDICIÓ IMPRESA EL PUNT AVUI TV MÉS

PORTADA LOCAL SOCIETAT SUCESSOS POLÍTICA ECONOMIA CULTURA EUROPA-MÓN COMUNICACIÓ OPINIÓ IN ENGLISH ESPORTS

SOCIETAT QUART/ LA BISBAL/ BREDÀ - 14 agost 2018 2.00 h

MOMENTS ESTEL·LARS DE L'INTERIOR

Històries de ceràmica

- TERRISSA La manipulació i la cocció de l'argila han estat un dels elements de civilització que han acompanyat la humanitat al llarg de la història. A Catalunya, on hi ha documentades peces de més de cinc mil anys, dos pobles i una ciutat de les nostres comarques, Quart, Breda i la Bisbal d'Empordà, han mantingut viva una artesania que ha de lluitar contra el canvi de costums i de societat i s'ha d'esforçar per buscar noves alternatives que l'ajudin a sobreviure



despatx de l'empresa..



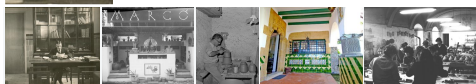


davant de Correus.  
ó: "Representant a  
Gabarra, de La Bisbal.





despatx de l'empresa..



PAU LANAO - QUART/ LA BISBAL/ BREDÀ

No volem escriure la història de la terrissa que des de fa més de cinc mil anys ha acompanyat els catalans, però en aquest país de bòbiles, forns i rajoleries, qui no recorda el paisatge de Palau-sacosta a finals del segle XIX o el d'Anglès, on una antiga farga es va convertir en una dels fàbriques de totxanes més importants de les comarques, que no són sinó records esborrats pel temps en una terra on les olles, les tasses, els gots, els plats o les cassoles es van fer amb terrissa fins que els nous materials i les noves formes de vida van estar a punt de desterrar-los al país de l'oblit. Amb tot, dos pobles, Quart i Breda, i una ciutat, la Bisbal d'Empordà, van viure moments estel·lars amb nom propi i van saber reconvertir una

tradició centenària en un signe d'identitat. Frederic Marcó era l'hereu d'una nissaga acreditada documentalment en els arxius de la Corona d'Aragó i en la Confraria dels Ollers de Quart des del 1473; Josep Aragay, nascut a Barcelona, pintor, dibuixant, ceramista, estudiós i ideòleg del noucentisme, va ser desterrat a Breda per la dictadura de Primo de Rivera; i hi hem d'afegir la nissaga bisbalenca iniciada amb Joan Coromina i Pujol, continuada amb els seus fills Joan Baptista i Alfons, i culminada el març del 1911 amb l'obertura de la fàbrica La Gabarra Faiances Emporitanes en col·laboració amb l'arquitecte Rafael Masó. Els tres noms s'interrelacionen i es troben a finals del segle XIX i principis del

El 1878, Joan Coromina i Pujol va obrir una escola de dibuix a la Bisbal d'Empordà

Els germans Coromina van eixamplar el registre temàtic, formal i cromàtic

Allà es van abordar els elements decoratius de la urbanització de s'Agaró

segle XX, quan la indústria de la terrissa, atrapada pels canvis estructurals provocats per la transformació de la societat rural en urbana, es va veure obligada a tancar molts obradors i va patir la deserció dels joves que marxaven per anar a buscar feina a les fàbriques de taps. Com diu el refrany, a ningú li agrada pastar fang, però veient la crisi generalitzada i per poder sobreviure, els tallers no van tenir cap altra sortida que canviar de mentalitat, introduir innovacions tècniques i intentar conjugar la producció industrial amb l'artesanal.

A la Bisbal, on la terrissa es treballava des del segle XVI, la manufactura va viure una història d'alts i baixos fins que a partir del 1908 la ceràmica envernissada per a revestiments i ornamentació arquitectònica va cridar l'atenció dels principals creadors, des de Gaudí fins a Puig i Cadafalch, passant per Pelai Martínez i Rafael Masó. Arribats a aquest punt, hauríem de parlar de Joan Coromina i Pujol, fill de Sant Cristòfol les Fonts, que va arribar a la Bisbal el 1877 després de casar-se amb Concepció Ferran Ganigué, filla de Baudili Ferran, terrisser d'ofici. Va enviuar i el 1889 es va casar en segones núpcies amb Concepció Figueras González, filla de bona família de Girona, dona de cultura i aspiracions, que va ser mare de tres fills, Joan Baptista, Alfons i Leonci.

El 1878, Joan Coromina i Pujol va obrir una escola de dibuix a la Bisbal i va lluitar tota la vida per convertir-la en una escola d'arts i oficis, un intent que no va culminar, però interessat com estava per l'arqueologia i la ceràmica, va aprofitar els viatges amb Pella i Forgas i el descobriment dels jaciments grecs i romans per fer canviar la terrissa i recuperar les formes i decoracions de l'antiguitat clàssica. L'aposta va ser un èxit i així, juntament amb els seus fills Joan Baptista i Alfons, va obrir un taller propi que el 1908 va rebre la visita de Rafael Masó, que els va proposar fer les rajoles amb què volia decorar la façana de la farmàcia Masó Puig que tancava el carrer Argenteria. El repte, complicat, el va explicar Joan Baptista Coromina sis anys després: "Aquell senyor [...] aparegué als meus ulls a l'Escola de Dibuix de La Bisbal demanantme terra, amb belles paraules i uns plànols que jo no entenia pas gaire." Un entrebanc que en el fons va ser petit, ja que d'aquella trobada va sorgir una amistat i compenetració que els va portar a mantenir una nodrida correspondència –214 cartes, a les quals s'hi haurien de sumar les 47 del seu germà Alfons– en què es plantejava tot un procés creatiu que va canviar les formes i els processos de producció de la ceràmica bisbalenca. L'arquitecte va convidar l'artista a l'Exposició d'Artistes Gironins, on es va relacionar amb Montsalvatge, Rahola, Bertrana o Miquel de Palol, i pocs mesos més tard els dos amics van emprendre el projecte de construcció i decoració exterior de la casa Batlle de Girona, on van tenir complicacions i les exigències del propietari, escandalitzat pels sobrecostos, i alhora van descobrir les possibilitats de la ceràmica ornamental per a construccions arquitectòniques. El camp era obert i Masó i els dos germans Coromina van constituir una societat anònima batejada com La Gabarra, que va obrir taller el 20 de març del 1911 i va iniciar una revolució que va afectar les tècniques decoratives com ara el relleu i l'estèrgit, el modelatge, la manera de treballar i la recerca de nous procediments i formes que avui es poden descobrir a la Farinera Teixidor, a la casa de La Punxa o a la casa Masó.

La Gabarra, el centre de treball i experimentació amb què els germans Coromina van eixamplar el registre temàtic, formal i cromàtic de la ceràmica bisbalenca, va experimentar un canvi important el 1918 quan, coincidint amb el trasllat de la producció a un edifici de nova planta, els propietaris es van associar amb l'empresa Butsems y Compañía, van apostar per la producció industrial i es van distanciar de Rafael Masó, que el 1917 havia trobat en la figura de Frederic Marcó, de Quart, descendent d'una nissaga de terrissaires amb més de cinc-cents anys d'història, el nou proveïdor artesanal. Tot va començar amb un encàrrec derivat. Masó va preguntar al terrissaire Masgrau si li podia fer unes caixetes especials per regalar-les en l'acte de lliurament de premis d'uns jocs florals, però davant la impossibilitat de cobrir l'encàrrec li va recomanar Frederic Marcó –havia fet estada al taller de Gustau Violet, el qual, després de conèixer-lo en una exposició a Barcelona, l'havia convidat a anar a Prades, i allà Marcó va aprendre la tècnica argerata, que consistia en aplicar sobre la ceràmica tendra un líquid que contenia coure dissolt en àcid que feia que la peça adquirís un aspecte semblant al bronze–. La complicitat entre Marcó i Masó va ser immediata i es va traduir en una relació llarga i fructífera. Avui a l'obra encara es pot veure el despatx que ocupava l'arquitecte. "Mai va ser soci del meu avi –assegura Jaume Marcó–, però sí que van col·laborar molt estretament." Assegut a la cadira que utilitzava Masó, voltat per la màquina d'escriure, el tinter, les agendes, els dibuixos o els esbossos amb què treballaven en Rafael i

en Frederic, el descendent de la nissaga sap que l'obraador guarda l'essència d'un temps en què es barreja la proposta de Xavier Montsalvatge, que els va recomanar Fidel Aguilar, escultor prometedor mort massa jove, i allà també es va abordar una de les l'obres més ambiciosos en què van treballar braç a braç l'arquitecte i el ceramista, els elements decoratius de la urbanització de s'Agaró. La bona feina va portar el prestigi i el prestigi va atreure artistes de renom com ara Marc Armengol, Nicolau Borrell, Gustau Violet, Juli Martí, Josep Llimona, Esteve Monegal, Enric Casanovas, Joaquim Claret, Josep Armengol, Fidel Aguilar, Adolf Fargnoli, Pere Vallmajor, Rafael Solanic, Joan Rebull i Joan Borrell Nicolau, dels quals encara se'n conserven els motlles.

La imbricació dels Marcó amb l'arquitectura s'ha mantingut fins als nostres dies. Als anys cinquanta i sota la direcció d'Ignasi Bosch Reig, l'obraador va tenir un paper important en la construcció del grup d'habitatges de Sant Narcís (Girona), aplicant els mateixos elements de l'època de Masó. A més, han treballat per a Domènec Fita i Ramon Pujol Boira; també han fet peces per al castell de Púbol, on hi ha enterrada Gala, i durant quinze anys en Jaume va ser col·laborador indispensable d'Emília Xargay, amb la qual van tirar endavant obres fonamentals com ara el mural de gres de grans dimensions *La gent del Mercat*, a la façana del mercat municipal de Salt. La ceràmica i la terrissa han passat temps turbulents, però han mantingut l'esperit dels que transformen el fang en obra d'art. La Coromina va tancar el 2007; el 2011 la família Marcó, amb l'escola de ceràmica de la Bisbal, va proposar d'incentivar la formació amb artistes contemporanis. Una aposta de futur?

Terrissa La ceràmica o l'evolució de pobles i ciutats

3
5
2
4
1

Noucentista a Breda

Segons recullen les cròniques, a principis del segle XV a l'església de Sant Salvador de Breda es va dedicar una capella a sant Hipòlit, patró tradicional dels terrissaires, fet que demostra que per aquelles dates el col·lectiu d'artesans que es dedicaven a aquest ram ja tenia una certa importància. El 1705 existia la Confraria dels Ollers, trenta anys més tard estan documentats 17 caps de família que es dedicaven a aquesta feina, i el 1769 els terrissers de Breda van obtenir permís per vendre a la ciutat de Barcelona. La potència del gremi no va deixar de créixer: exportava a Catalunya i fins i tot a ultramar. A finals del segle XIX, ja s'havien obert cinquanta obraadors, en els quals hi treballaven 140 persones. Com a la Bisbal o a Quart, el canvi de temps i de costums, la invasió de l'alumini, el ferro, el plàstic i altres materials, van provocar la fallida de molts petits tallers i la reconversió de molts altres que no van tenir cap altra sortida que buscar noves disciplines. En aquest moment va tenir un paper fonamental Josep Aragay i Blanchart, pintor, teòric de l'art, escriptor, polític nacionalista i sobretot ceramista, que el 1927 va obrir el primer taller a Breda. Deixeble de l'Escola d'Art de Francesc Galí, director de l'Almanach dels noucentistes, després de rebre una beca que li va permetre estudiar al país transalpí, alumne avantatjat de l'escola italiana i represaliat per la dictadura de Primo de Rivera, el 1925, Aragay va tornar a Breda, poble on des de molt petit hi passava les vacances, i va ser el responsable que en aquell indret d'ollers o terrissaires hi entrés la ceràmica feta art. Aragay va exercir d'escriptor, teòric de l'art i polític nacionalista, va conrear nombroses disciplines artístiques, va crear nous colors i formes, va perfeccionar les tècniques, i va deixar un llegat fonamental que avui es pot contemplar en el museu que ocupa l'absis i el creuer de l'antiga església de Santa Maria i inclou una important col·lecció de pintura, ceràmica, dibuix i aiguaforts.